

Willem Thies

‘Goudstof zal zich hechten aan uw oogballen’

Het onlangs verschenen *Geld*, de derde bundel van Arnoud van Adrichem, draagt ook weer onmiskenbaar diens signatuur – paradoxaal genoeg omdat Van Adrichem, al vanaf zijn debuut *Vis*, telkens parasiteert op een specifiek discours (een discours, bovendien, dat doorgaans niet met poëzie wordt geassocieerd).

In *Vis* werd het idioom van de reclamewereld en de massamedia overgenomen, in *Geld* vindt een mimesis plaats van de toon en het jargon van de financiële wereld. Centraal staat de figuur Rijkman, die we archetypisch kunnen opvatten als een puissant rijk en geldzuchtig persoon in het algemeen. Maar uit verschillende passages blijkt dat we hier (óók) te maken hebben met Rijkman Groenink (zo wordt in de bundel verwezen naar het voorval waarbij de bankier per ongeluk een schot hagel in zijn eigen rechterarm afvuurde). Deze Groenink is een voormalige topman van ABN Amro, inhalig en megalomaan; hij ontving een buitensporige vertrekpremie ter waarde van 4,3 miljoen euro, terwijl hij feitelijk niet goed gepresteerd had.

De poëzie in *Geld* is sterk retorisch. Zij lijkt gericht op manipuleren en overtuigen. Er is sprake van een ‘wij’, die een ‘u’ aanspreekt. De ‘wij’ duidt op de financiële wereld, de geldjongens, de bankiers – verkopers van hypotheek, verkopers van lucht, die de potentiële cliënt mooie plaatjes voorspiegelen, gonzende beloftes doen (en de dichter zelf, in een soort koninklijk meervoud, als de ghostwriter of, beter gezegd, *spindoctor* van Rijkman c.s.). De ‘u’ is de koper, cliënt of consument (en, in dit geval, uiteraard tevens ‘de lezer’, die óók wordt ingewijd in de wereld van het grote geld, wordt verleid door de geur van verse bankbiljetten).

De toon is meesterlijk getroffen en consequent volgehouden – het is die van de snoever, met zijn holle mooie woorden, de blater met zijn wervende, ronkende en ronduit optimistische toon. De poëzie is vaak dik aangezet, niet wars van effectbejag, en geregeld geestig. Daarbij beperkt Van Adrichem zich niet tot het nabootsen van de toon van de financiële wereld en het overnemen van haar jargon (rente, rendement, beleggen, ontoereikende saldi, polissen, kredieten, ‘huizen onder water’) – nee, hij versnijdt die zakelijke taal met buitengewoon poëtische taal; met name zijn beeldspraak is fraai, raak en effectief (met als kleine kanttekening: soms is zij overdadig, soms wordt er ál te kwistig met metaforen en vergelijkingen gestrooid). ‘Wij zullen u de weg wijzen / naar belastingparadijzen. / Of naar de voedselbank / hier om de hoek. Grapje. / [...] / Goudstof zal zich hechten / aan uw oogballen. / Er is weinig voor nodig / om koorts te krijgen. / Twee dikbuikige bomen / zullen zich aftekenen. / Innig verstrengeld / als sumoworstelaars.’ ‘Te koop. / Eigenhandig geprint pistool, slechts eenmaal gebruikt, / in een opwelling.’ ‘Geld is geestig, anarchistisch, / goed voor de gezondheid. / [...] / Geld is geld is geld is geld. / Het vijfde element, / donkere materie. / U hoeft het maar / te pakken.’

Een groot deel van de bundel bestaat uit titelloze prozagedichten in de vorm van twaalfregelige tekstblokken, die doorlopen tot aan de rechtermarge, waarbij de eerste regel (net als in *Vis*) verhoudingsgewijs opvallend kort is, vaak maar twee of drie woorden breed. Daardoor fungeert de openingsregel min of meer als substituut-titel, als semitel. Het is veelal een slogan of pakkend, reclameachtig zinnetje, dat direct de aandacht van de lezer (cliënt, consument) weet te vangen: ‘Alleen vandaag nog.’; ‘Echt HEMA.’; ‘Iedereen kan leren speculeren.’; ‘Snel geld lenen.’.

Van Adrichem citeert er sinds zijn debuut lustig op los in zijn poëzie, zij het wat meer gedoseerd in zijn jongste bundel; en daarbij verwijst hij net zo gemakkelijk naar de lage cultuur (popsongs, reclameteksten) als naar de hoge (poëzie, de canon): Lucebert ('Er groeit een kleine ritselende woede in Rijkman.') en Britney Spears ('Oeps. / U deed het opnieuw. U speelde met ons aandelenhart,') zitten onbekommerd zij aan zij – net zoals het zakelijke jargon van de financiële wereld (de gelikte verkooppraatjes, het 'snelle taaltje') en de uitgesproken poëtische beeldspraak naast elkaar bestaan; sterker, die beeldspraak staat volledig in dienst van dat financiële discours, maakt de retoriek van de wereld van het geld aantrekkelijker en esthetischer, en dus doeltreffender.

In zijn gedichten toont Van Adrichem de lezer zowel de poëtisering van het financiële discours als de commercialisering en verzakelijking van de poëzie; beide tendensen werken op elkaar in en versterken elkaar.

Daardoor is *Geld*, in laatste instantie, een buitengewoon ambigue bundel. Enerzijds is het een staaltje satire middels mimesis: Van Adrichem kritiseert en parodieert de wereld van Rijkman door diens ijdele, manipulatieve en arrogante manier van spreken en denken (licht hyperbolisch) na te bootsen en op de hak te nemen. Anderzijds lijkt er een zekere bewondering, of in ieder geval fascinatie, van uit te gaan voor diezelfde wereld van het grote geld, de schaamteloze graaiers en zelfverrijkers. De dichter flirt met de geldwereld, én verwerpt haar.

De vraag of hij zodoende een knap dubbelspel speelt, of zichzelf in een patstelling brengt, is irrelevant – hij doet beide.

Uit: *Poëziekrant*, juli-augustus 2015 (nr. 4, jg. 39)